ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CARL OTTO LENZ της 14ης Δεκεμβρίου 1989 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Α — Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως

1. Η υπόθεση, επί της οποίας αναπτύσσω σήμερα τις προτάσεις μου, αφορά δίκη που κινήθηκε βάσει του άρθρου 169 της Συνθήκης ΕΟΚ κατά του Βασιλείου του Βελγίου (εφεξής: καθού) το οποίο παραβίασε διατάξεις της εν λόγω Συνθήκης. Πρόκειται για την παράλειψη μεταφοράς στην εσωτερική έννομη τάξη του της οδηγίας 80/778/ΕΟΚ περί της ποιότητας του πόσιμου νερού [1].

2. Η Επιτροπή, προσφεύγουσα, ζητεί από το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι το Βασίλειο του Βελγίου, μη θεσπίζοντας εντός της ταχθείσας προθεσμίας τα αναγκαία μέτρα, προκειμένου να συμμορφωθεί προς τις διατάξεις της οδηγίας 80/778/ΕΟΚ, και ιδίως των άρθρων 1, 2, 9, 18, 19 και 20 αυτής, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τη Συνθήκη. Αρχικά, η οδηγία μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με το βασιλικό διάταγμα της 27ης Απριλίου 1984 [2]. Η προσφυγή λόγω παραβάσεως της Συνθήκης θεμελιώνεται στο ότι η κανονιστική αυτή πράξη πάσχει ελαττώματα. Κατά τη διάρκεια της ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασίας, το βασιλικό διάταγμα ακυρώθηκε από το βελγικό Συμβούλιο της Επικρατείας.

3. Στη βελγική συνταγματική τάξη, το ζήτημα εμπίπτει του λοιπού στην αρμοδιότητα των περιφερειών. Η Επιτροπή, αναφερόμενη σε έγγραφο του καθού, της 24ης Νοεμβρίου 1989, με το οποίο ενημερωνόταν για τη μεταφορά της οδηγίας 80/778/ΕΟΚ στις περιφέρειες της Φλάνδρας, των Βρυξελλών και της Βαλωνίας, η Επιτροπή παραιτήθηκε μερικώς από την προσφυγή της. Πάντως, εμμένει στα αιτήματά της που αφορούν τις ακόλουθες παραβάσεις:

— η πράξη μεταφοράς της οδηγίας στην περιφέρεια των Βρυξελλών αντίκειται προς τη Συνθήκη στο βαθμό που το αντλούμενο από ιδιωτικά πρόσωπα νερό προς οικιακή χρήση αποκλείσθηκε από το πεδίο εφαρμογής του κανόνα·

— η πράξη μεταφοράς στην περιφέρεια της Βαλωνίας πάσχει τα αυτά ελαττώματα με εκείνα του προϊσχύσαντος βασιλικού διατάγματος της 27ης Απριλίου 1984·

— η υδροδότηση της πόλεως Verviers — καθόσον αφορά το παραδιδόμενο από το φράγμα της Gileppe νερό — δεν ανταποκρίνεται — λόγω της εξαιρετικά υψηλής περιεκτικότητας σε μόλυβδο — στις παραμέτρους που καθορίζει η οδηγία, ενώ αίτηση παρεκκλίσεως δεν υποβλήθηκε ούτε σε εύθετο χρόνο κατά τον απαιτούμενο τύπο.

4. Όσον αφορά τις λεπτομέρειες που άπτονται των πραγματικών περιστατικών και τους λόγους και τα επιχειρήματα που αναπτύχθηκαν, παραπέμπω στην έκθεση για την επ'

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

1 — Οδηγία του Συμβουλίου της 15ης Ιουλίου 1980 (ΕΕ ειδ. έκδ. 15/001, σ. 255).

2 — *Moniteur belge* της 6.7.1984, σ. 9860.

ακροατηρίου συζήτηση. Δεν προτίθεμαι να επαναλάβω τα πραγματικά περιστατικά παρά μόνο στον βαθμό που θα κρίνω αναγκαίο για την κατανόηση των προβαλλομένων ισχυρισμών.

Β — Αιτήματα

1 — *Επί του παραδεκτού*

5. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το αντικείμενο της διαφοράς σε προσφυγή λόγω παραβάσεως που συνίσταται σε παράβαση της Συνθήκης προσδιορίζεται από το αντικείμενο της διαδικασίας που προηγήθηκε της ασκήσεως της προσφυγής. Στη συγκεκριμένη υπόθεση επί της οποίας το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί και κατά τη φάση της προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία, εκείνο που προσαπτόταν στο καθού είναι ότι η μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο έγινε όψιμα, μέσω του βασιλικού διατάγματος ττης 27ης Απριλίου 1984, μη ανταποκρινομένου προς την οδηγία, ενώ μια σειρά από άλλα επιχειρήματα περιστρέφονταν γύρω από τη μη ικανοποιητική υδροδότηση της πόλεως Verviers με πόσιμο νερό.

6. Όσον αφορά την όψιμη μεταφορά της οδηγίας, το καθού παραδέχθηκε ρητά ότι διέπραξε την παράβαση. Κατά συνέπεια, δεν αμφισβητείται πλέον το όψιμο της μεταφοράς της οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη του.

7. Στον βαθμό που αντικείμενο της διαφοράς είναι η παράλειψη μεταφοράς της οδηγίας με το βασιλικό διάταγμα της 27ης Απριλίου 1984, η ακύρωση της εν λόγω πράξεως από το βελγικό Συμβούλιο της Επικρατείας θα μπορούσε ήδη να ερμηνευθεί ως διευθέτηση της διαφοράς κατά τη διάρκεια της δίκης. Πάντως, στο μέτρο που τα αιτήματα της προσφυγής αναφέρονται στην ορθή μεταφορά της οδηγίας, η ακύρωση του βασιλικού διατάγματος δεν θίγει αφεαυτής την ουσία του αιτητικού. Ενόσω δεν ετίθετο σε ισχύ αποτελεσματική πράξη μεταφοράς της οδηγίας, η προσφυγή δεν μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο εξετάσεως, εφόσον δεν θεμελιωνόταν συναφώς σε πραγματικά περιστατικά. Οι πράξεις που οι περιφέρειες εξέδωσαν κατά τη διάρκεια της δίκης, αντικαθιστώντας το βασιλικό διάταγμα της 27ης Απριλίου 1984, μπορούσαν εν πάση περιπτώσει να συμπεριληφθούν στο αντικείμενο της προσφυγής. Όσον αφορά την πράξη μεταφοράς της οδηγίας με το διάταγμα της περιφέρειας της Φλάνδρας, το ζήτημα δεν τίθεται, λόγω της παραιτήσεως της Επιτροπής από την προσφυγή της όσον αφορά το σημείο αυτό. Αντίθετα, δεν συμβαίνει το ίδιο όσον αφορά τις πράξεις μεταφοράς που εξέδωσαν οι περιφέρειες των Βρυξελλών και της Βαλωνίας, δεδομένου ότι οι αιτιάσεις για μη ορθή μεταφορά της οδηγίας εκ μέρους των εξακολουθούν να υφίστανται μερικώς.

8. Όσον αφορά το ότι το αντικείμενο της προσφυγής εξακολουθεί να είναι το αυτό, εφόσον αφορά κατά τρόπο αφηρημένο τη μεταφορά της οδηγίας 80/778/ΕΟΚ, η ουσιαστική αλλαγή που επήλθε στο επίπεδο των αποδείξεων πρέπει να θεωρηθεί ως επιτρεπόμενη· λόγοι αρυόμενοι από την οικονομία της δίκης συνηγορούν επίσης υπέρ της απόψεως αυτής· πράγματι, αν η εκκρεμούσα ενώπιον του Δικαστηρίου προσφυγή δεν γινόταν εν μέρει παραδεκτή, η Επιτροπή θα όφειλε να κινήσει εκ νέου δίκη, προκειμένου να αναγνωρισθεί η αντικανονικότητα των πράξεων μεταφοράς της οδηγίας που άρχισαν να ισχύουν στο μεσοδιάστημα.

II — *Επί της βασιμότητας*

1. *Η πράξη μεταφοράς της οδηγίας που εξέδωσε η περιφέρεια των Βρυξελλών*

9. Εκείνο που προσάπτεται κατ' ουσίαν στο καθού είναι ότι το αντλούμενο από τα φυσικά πρόσωπα και προοριζόμενο για οικιακή χρήση νερό δεν έπρεπε να αποκλειστεί από τη ρύθμιση σχετικά με την ποιότητα του πόσιμου νερού, όπως προβλέπεται με την οδηγία.

10. Γεγονός είναι ότι στην οδηγία 80/778/ΕΟΚ — είτε πρόκειται για τον τίτλο της είτε για τις αιτιολογικές σκέψεις της (βλέπε πρώτη αιτιολογική σκέψη) —, γίνεται λόγος αφηρημένα για «πόσιμο νερό». Λαμβάνοντας, συνακόλουθα, υπόψη τη γενική διατύπωση του όρου, στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας εμπίπτει το νερό που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος, ανεξάρτητα από τη χρήση για την οποία το προορίζει. Εξίσου γενική είναι η διατύπωση και του άρθρου 1 της οδηγίας 80/778/ΕΟΚ, σύμφωνα με το οποίο: «Η παρούσα οδηγία αφορά τις απαιτήσεις στις οποίες πρέπει να ανταποκρίνεται η ποιότητα του πόσιμου νερού.»

11. Πλην όμως, ευθύς εξαρχής τόσο με τις αιτιολογικές σκέψεις της οδηγίας όσο και με το άρθρο 4 αυτής επιβάλλεται περιορισμός ως προς το πεδίο εφαρμογής της: τα μεταλλικά ύδατα, τα ιαματικά καθώς και ορισμένα που χρησιμοποιούν οι βιομηχανίες τροφίμων εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Αντίθετα, το άρθρο 2 της οδηγίας είναι διφορούμενο. Ορίζει ότι: «Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας νοούνται ως πόσιμο νερό όλα τα νερά που χρησιμοποιούνται γι' αυτό τον σκοπό είτε χωρίς προηγούμενη κατεργασία είτε ύστερα από κατεργασία, όποια και αν είναι η προέλευσή τους, δηλαδή:

— είτε πρόκειται για νερά που παραδίδονται στην κατανάλωση, και

— είτε πρόκειται για νερά:

  — που χρησιμοποιούνται σε μια επιχείρηση τροφίμων με σκοπό την παρασκευή, την κατεργασία, τη συντήρηση ή τη διάθεση στην αγορά προϊόντων ή ουσιών που προορίζονται για κατανάλωση από τον άνθρωπο και

  — που επηρεάζουν τον τελικό βαθμό υγιεινότητος των τροφίμων».

12. Η επιχειρούμενη μεταξύ της πρώτης και της δευτέρας περιπτώσεως διάκριση ενδέχεται να υποδηλώνει ότι πρόκειται για περιοριστική απαρίθμηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων, με συνέπεια το αντλούμενο από τα ιδιωτικά πρόσωπα προς οικιακή χρήση νερό να μην εμπίπτει σε καμιά από τις δύο κατηγορίες. Πράγματι, το νερό αυτό δεν διατίθεται προς κατανάλωση, ενώ δεν χρησιμοποιείται ούτε για προϊόντα κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως, των οποίων η υγιεινή θα μπορούσε να θιγεί από το νερό αυτό. Πάντως, θα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί ότι τα δύο σκέλη της εναλλακτικής λύσεως του άρθρου 2 της οδηγίας δεν αποτελούν περιοριστική απαρίθμηση, ώστε η εκτίμηση της νομιμότητας του επιδίκου καθεστώτος να μην είναι δυνατή αποκλειστικά και μόνο με την ερμηνεία του άρθρου 2.

13. Επίσης, το άρθρο 12, το οποίο αποτελεί τη νομική βάση των ελέγχων, δεν μπορεί να αποτελέσει το έρεισμα για τη συναγωγή οριστικών συμπερασμάτων ως προς το εάν το αντλούμενο για οικιακή χρήση νερό εμπίπτει ή όχι στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Το άρθρο 12, παράγραφος 4, πάντως, αναφέρεται ρητά στο παράρτημα ΙΙ της οδηγίας, το οποίο, άλλωστε — και πέραν της αναφοράς αυτής — αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της οδηγίας.

14. Ο πίνακας Β του παραρτήματος ΙΙ περιέχει αριθμούς σχετικά με τη συχνότητα των προτύπων αναλύσεων. Αξιοσημείωτο είναι συναφώς ότι ο πίνακας αναφέρεται πρωτίστως στον όγκο νερού που παράγεται ή διανέμεται και συγκεκριμένα σε 100 κυβικά μέτρα (m^3) ημερησίως για πληθυσμό 500 κατοίκων. Μικρότερες ποσότητες πόσιμου νερού ή μικρότερες ομάδες προσώπων δεν παρατίθενται καν. Αλλά ακόμη και για την κατηγορία από 100 μέχρι 1 000 m^3 νερού ημερησίως και για 500 έως 10 000 κατοίκους, κανείς από τους προβλεπόμενους στον πίνακα Α του παραρτήματος ΙΙ ελέγχους δεν αναγράφεται ως υποχρεωτικός. Σε σχετική σημείωση στο κάτω άκρο της σελίδας επισημαίνεται απλώς ότι η συχνότητα των ελέγχων επαφίεται στην

πρωτοβουλία των αρμοδίων κρατικών αρχών. Δώδεκα δειγματοληψίες ετησίως για τους σκοπούς του κατωτάτου ελέγχου και τρεις για τους σκοπούς του συνήθους ελέγχου προβλέπονται μόνο σε περιπτώσεις κατά τις οποίες ο όγκος του νερού ισούται με 2 000 m^3 ημερησίως και για πληθυσμό 10 000 κατοίκων.

15. Συνεπώς, από το παράρτημα ΙΙ της οδηγίας μπορεί να συναχθεί ότι, όσον αφορά τις ποσότητες νερού που αντλείται για ιδιωτικούς λόγους και για τις κατηγορίες των ενδιαφερομένων προσώπων, όχι μόνο η συχνότητα των ελέγχων επαφίεται στην εκτίμηση των αρμοδίων αρχών, αλλά ούτε καν προβλέπεται κάποιος έλεγχος. Συνακόλουθα, εφόσον οι κατηγορίες προσώπων που αντλούν το νερό για οικιακή χρήση δεν εμπίπτουν ούτε de facto ούτε de jure στο σύνολο της ρυθμίσεως που προβλέπεται για τους σκοπούς της διενεργείας ελέγχων, δεν μπορεί να στοιχειοθετείται παράβαση της Συνθήκης από το απλό γεγονός ότι ένα κράτος μέλος, συνάγοντας τα συμπεράσματα από την κατάσταση αυτή, ενέταξε τη συγκεκριμένη έννομη συνέπεια στο ίδιο το κείμενο του κανόνα περί μεταφοράς στην εσωτερική έννομη τάξη του.

16. Το επιχείρημα, σύμφωνα με το οποίο οι έλεγχοι, ανεξάρτητα από τις λεπτομέρειες διενεργείας τους, είναι εφικτοί, έστω και αν δεν πραγματοποιούνται « στο σημείο που τίθενται στη διάθεση των καταναλωτών » (άρθρο 12), δεν αντιφάσκει προς την εκτίμηση που προαναφέρθηκε. Οι αρχές των κρατών μελών είναι ελεύθερες ασφαλώς να προβαίνουν σε ελέγχους του νερού που αντλείται από ιδιωτικά φρεάτια· απλώς, δεν συντρέχει παράβαση της οδηγίας αν ο τρόπος αυτός αντλήσεως αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της πράξεως με την οποία μεταφέρεται στην εσωτερική έννομη τάξη η οδηγία. Πράγματι, η αφηρημένη εικασία ότι οι διατάξεις της οδηγίας εφαρμόζονται και προκειμένου περί υδάτων που αντλούνται για οικιακούς σκοπούς από ιδιωτικά πρόσωπα δεν μπορεί να έχει έννομες συνέπειες συνοδευόμενες από κάποια κύρωση.

2. *Η πράξη μεταφοράς της οδηγίας στην περιφέρεια της Βαλωνίας*

17. α) Στο μέτρο που η προσφεύγουσα αντικρούει ότι η πράξη με την οποία η περιφέρεια της Βαλωνίας μετέφερε στην εσωτερική έννομη τάξη την οδηγία 80/778/ΕΟΚ αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής της τα αντλούμενα από ιδιώτες προς οικιακή χρήση ύδατα, είναι δυνατή η επίκληση των ιδίων σκέψεων με εκείνες που προηγήθηκαν όσον αφορά την πράξη εφαρμογής της οδηγίας στην περιφέρεια των Βρυξελλών.

18. β) Εξάλλου, η προσφεύγουσα εμμένει, όσον αφορά το βασιλικό διάταγμα της 27ης Απριλίου 1984, στην αιτιάσή της, σύμφωνα με την οποία η ευχέρεια παρεκκλίσεως από τις διατάξεις της οδηγίας, όπως προβλέπει το άρθρο 9 αυτής, διατυπώθηκε κατά τρόπο λιγότερο αυστηρό από τον προβλεπόμενο στην οδηγία. Υπό την έννοια αυτή, η προϋπόθεση από την οποία εξαρτάται η παρέκκλιση, όπως ορίζεται στο άρθρο 9, παράγραφος 3, της οδηγίας, ότι δηλαδή οι παρεκκλίσεις δεν μπορούν σε καμιά περίπτωση να αφορούν τις τοξικές και μικροβιολογικές παραμέτρους, δεν επαναλαμβάνεται στην κανονιστική πράξη που εξέδωσε το κράτος μέλος.

19. Στον βαθμό που οι ουσιαστικοί περιορισμοί σχετικά με την ευχέρεια παρεκκλίσεως — περιορισμοί απορρέοντες από τις κατά το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας περιστάσεις — δεν επαναλαμβάνονται με τη διάταξη εφαρμογής που εξέδωσε το κράτος μέλος — και εφόσον, συνακόλουθα, οι παρεκκλίσεις από τις ουσιαστικές διατάξεις της οδηγίας εξαρτώνται από λιγότερο περιοριστικές προϋποθέσεις — πρέπει να αναγνωριστεί η ορθότητα του αιτήματος της προσφεύγουσας περί παραβάσεως της Συνθήκης. Από τη διάταξη εξαιρέσεως πρέπει να μπορεί να συναχθεί ότι εξίσου αδύνατη είναι και η παρέκκλιση από τις καθοριζόμενες στο παράρτημα Ι, υπό Δ και Ε, της οδηγίας παραμέτρους υπό τις περιστάσεις που προβλέπει το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας.

3. *Η υδροδότηση της πόλεως Verviers*

20. Δεν αμφισβητείται ότι το πόσιμο νερό που προέρχεται από τη λίμνη Gileppe και υδροδοτεί την πόλη Verviers έχει εξαιρετικά υψηλή περιεκτικότητα σε μόλυβδο, σύμφωνα με τις τιμές των καθοριζομένων στην οδηγία 80/778/ΕΟΚ παραμέτρων. Ακόμη και αν ο πληθυσμός υδροδοτήθηκε στο μεσοδιάστημα με νερό προερχόμενο από αλλού, η υγεία των υπολοίπων ενδιαφερομένων κατοίκων — περίπου 10 000 κάτοικοι — απειλείται εν δυνάμει.

21. Ένας σταθμός επεξεργασίας των υδάτων κατασκευάζεται αυτή τη στιγμή και προβλέπεται ότι θα περατωθεί περί τα τέλη του 1990, κατά τρόπο, ώστε περί τις αρχές του 1991 το σύνολο του δικτύου της πόλες Verviers να υδροδοτείται σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας. Το κόστος του προγράμματος ανέρχεται σε 1 500 000 000 βελγικά φράγκα. Η δημοπρασία για τους σκοπούς εκτελέσεως των εργασιών προκηρύχθηκε στις 25 Οκτωβρίου 1983, ενώ η εκτέλεση των εργασιών άρχισε στις 5 Απριλίου 1984.

22. Το άρθρο 19 της οδηγίας 80/778/ΕΟΚ προβλέπει ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, ώστε η ποιότητα του πόσιμου νερού να ανταποκριθεί στην παρούσα οδηγία εντός πέντε ετών από την ημερομηνία γνωστοποιήσεως της οδηγίας. Δεδομένου ότι η οδηγία δημοσιεύθηκε στις 18 Ιουλίου 1980, η προθεσμία έληξε στις 18 Ιουλίου 1985.

23. Κατά το άρθρο 20 της οδηγίας, ύστερα από « ειδική » αίτηση, μπορεί να χορηγηθεί πρόσθετη προθεσμία για την τήρηση των οριακών τιμών. Στο από 15 Νοεμβρίου 1985 έγγραφό της προς την Επιτροπή, η Μόνιμη Αντιπροσωπεία του Βελγίου αναφέρεται σε αίτηση παρεκκλίσεως και επισημαίνει ότι η αίτηση αυτή υποβλήθηκε για γνωμοδότηση στις αρμόδιες αρχές (βελγικές;). Σε έγγραφο της 25ης Φεβρουαρίου 1988, απευθυνόμενο προς την Επιτροπή, η Μόνιμη Αντιπροσωπεία του Βελγίου αναφέρεται για πρώτη φορά σε αίτηση παρατάσεως των προθεσμιών, αίτηση που υποβάλλει εκ νέου με έγγραφο της 17ης Ιανουαρίου 1989 ο Υφυπουργός Περιβάλλοντος και Κοινωνικής Απελευθερώσεως· η αίτηση αυτή αιτιολογείται στη συνέχεια εμπεριστατωμένα με έγγραφο της 1ης Μαρτίου 1989, που καταχωρήθηκε στον φάκελο της υποθέσεως κατά την προφορική διαδικασία.

24. Εκείνο που πρέπει να εκτιμηθεί στην παρούσα φάση είναι αν το γεγονός ότι η υδροδότηση της πόλεως Verviers δεν ικανοποιεί — εν πάση περιπτώσει μερικώς — τις απορρέουσες από την οδηγία αναγκαίες προϋποθέσεις, και μάλιστα εντός της προθεσμίας του άρθρου 19 της οδηγίας, οπότε συντρέχει παράβαση της Συνθήκης, ή αν υποβλήθηκε αίτηση κατά το άρθρο 20 της εν λόγω οδηγίας, οπότε έννομη συνέπειά της είναι η παράταση της προθεσμίας.

25. α) Καταρχάς, χρήζει διευκρινίσεως το αν η κατά το άρθρο 20 αίτηση μπορεί να υποβληθεί οποτεδήποτε. Ενόψει του περιεχομένου και της θέσεως που κατέχει, το άρθρο 20 εισάγει μεταβατικό καθεστώς. Το άρθρο 18 προβλέπει προθεσμία δύο ετών εντός της οποίας τα κράτη μέλη οφείλουν να θέσουν σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που είναι αναγκαίες για τη συμμόρφωσή τους προς την οδηγία και τα παραρτήματά της. Αντίθετα, το άρθρο 19 περιέχει υποχρέωση για την επίτευξη αποτελέσματος: πέραν της μεταφοράς της οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη, υφίσταται στην πραγματικότητα η υποχρέωση επιτεύξεως, εντός προθεσμίας πέντε ετών, των τιμών που καθορίζει η οδηγία. Μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και ύστερα από ειδική αίτηση προς

την Επιτροπή μπορεί να δοθεί πρόσθετη προθεσμία. Το πνεύμα και ο σκοπός των διατάξεων αυτών επιτρέπουν να συναχθεί ότι η αίτηση πρέπει να υποβάλλεται εντός της προθεσμίας του άρθρου 19, και συγκεκριμένα όταν προβλέπεται ότι η προθεσμία είναι αδύνατο να τηρηθεί. Το ίδιο μάλιστα το Δικαστήριο αποφάνθηκε obiter dictum με την απόφαση που εξέδωσε στην απόφαση 228/87 [3] ότι η κατά το άρθρο 20 αίτηση πρέπει να υποβάλλεται εντός της κατά το άρθρο 18 προθεσμίας των δύο ετών.

26. Το γεγονός ότι παρεκκλίσεις από την οδηγία προβλέπονται και με τα άρθρα 9 και 10 συνηγορεί υπέρ της απόψεως ότι το άρθρο 20 εισάγει μεταβατικό καθεστώς. Καίτοι η κατά το άρθρο 20 αίτηση πρέπει να υποβάλλεται εντός των οριζομένων με τα άρθρα 18 και 19 προθεσμιών, είναι αδιάφορο το ποια από τις δύο προθεσμίες — δύο έτη για το άρθρο 18 και πέντε έτη για το άρθρο 19 — πρέπει να εκληφθεί ως αποφασιστικής σημασίας, δεδομένου ότι η αίτηση του Φεβρουαρίου 1988 υποβλήθηκε εν πάση περιπτώσει όψιμα. Αλλά και η γνωστοποίηση παρόμοιας αιτήσεως τον Νοέμβριο του 1985 έγινε ήδη μετά την εκπνοή της προθεσμίας του άρθρου 19 της οδηγίας. Συνεπώς, κατ' εμέ, η αίτηση δεν υποβλήθηκε έγκαιρα, η δε προθεσμία δεν παρατάθηκε κατ' έγκυρο τρόπο.

27. β) Σε περίπτωση κατά την οποία, μη λαμβάνοντας υπόψη το τυπικό επιχείρημα και με δεδομένο ότι τα προβλήματα υδροδοτήσεως της πόλεως Verviers ήταν γνωστά και στην Επιτροπή, όπως και το γεγονός ότι οι εργασίες, σημαντικές και πολυδάπανες συγχρόνως, είχαν αρχίσει πριν από τη λήξη της κατά το άρθρο 19 προθεσμίας, θεωρούνταν ότι η αίτηση υποβλήθηκε έγκαιρα, απομένει να εξακριβωθεί αν ικανοποιεί και τις αναγκαίες προϋποθέσεις του άρθρου 20, παράγραφος 2, της οδηγίας. Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, η αίτηση πρέπει να περιλαμβάνει

— παράθεση των δυσχερειών που αντιμετωπίστηκαν,

— πρόγραμμα ενεργειών, και

— χρονοδιάγραμμα για τη βελτίωση της ποιότητας του πόσιμου νερού .

28. Οι *δυσχέρειες* δεν ηταν απαραίτητο να αναπτυχθούν στην προκειμένη περίπτωση, δεδομένου ότι η υπερβολική περιεκτικότητα σε μόλυβδο του νερού με το οποίο υδροδοτείται το Verviers ήταν ήδη γνωστές, αποτελώντας αντικείμενο αλληλογραφίας μεταξύ των διαδίκων.

29. Το *πρόγραμμα ενεργειών* ενέκειτο στην ύπαρξη σημαντικού σχεδίου για την κατασκευή σταθμού επεξεργασίας των υδάτων.

30. Επίσης, το *χρονοδιάγραμμα* ήταν συναφώς προκαθορισμένο, δεδομένου ότι σε καμία περίπτωση δεν αντιμετωπιζόταν το ενδεχόμενο αποπερατώσεως του σχεδίου πριν από το τέλος του 1990. Άλλωστε, με έγγραφο της 1ης Μαρτίου 1989, το οποίο καταχωρήθηκε στον φάκελο της δικογραφίας κατά την προφορική διαδικασία και στο οποίο περιλαμβάνεται η ένδειξη των διαθεσίμων μέσων και των δεσμεύσεων κατά την εκτέλεση του προϋπολογισμού, το καθού υπέβαλε λεπτομερές χρονοδιάγραμμα.

31. Επειδή το προς εκτέλεση σχέδιο ήταν ήδη γνωστό από τις αρχές του 1980 και άρχισε πράγματι να υλοποιείται — γεγονός που απαίτησε τη διάθεση πολύ σημαντικών πιστώσεων — θεωρώ ότι η αίτηση που υποβλήθηκε πληροί τις προϋποθέσεις ουσίας του άρθρου 20, παράγραφος 2, της οδηγίας.

3 — Απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 1988, Ποινική δίκη κατά Χ, σκέψη 11 (υπόθεση 228/87, Συλλογή 1988, σ. 5099).

32. Συνακόλουθα, αν γίνει δεκτό ευθύς εξαρχής ότι δεν συντρέχει παράβαση της Συνθήκης λόγω όψιμης υποβολής της κατά το άρθρο 20 αιτήσεως ούτε, επομένως, παραβίαση της απορρέουσας από το άρθρο 19 υποχρεώσεως, η αίτηση υποβλήθηκε κατά τρόπο που πληροί τις αναγκαίες προϋποθέσεις του άρθρου 20, παράγραφος 2, εφόσον μεσολάβησε παράταση των προθεσμιών. Άρα, στο σημείο αυτό οι αιτιάσεις της Επιτροπής δεν θεμελιώνονται.

Επί των δικαστικών εξόδων

33. Λόγω της παραιτήσεως από μέρος του αιτητικού, πρέπει να εφαρμοσθεί το άρθρο 69, παράγραφος 4, του κανονισμού διαδικασίας. Επειδή, κατά την άποψή μου και όσον αφορά το αντικείμενο της διαφοράς επί της οποίας καλείται το Δικαστήριο να αποφανθεί, ενέχει μερική νίκη και μερική ήττα για τους διαδίκους, πρέπει να τύχει εφαρμογής το άρθρο 69, παράγραφος 3, του κανονισμού διαδικασίας. Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, και 4, δεύτερο εδάφιο, τα δικαστικά έξοδα συμψηφίζονται.

Γ — Συμπεράσματα

34. Κατόπιν των ανωτέρω, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ως εξής:

« 1) Το Βασίλειο του Βελγίου παρέβη τα άρθρα 9, 19 και 20 της οδηγίας 80/778/ΕΟΚ, υπό την έννοια ότι

α) με την πράξη της περιφερείας της Βαλωνίας με την οποία εφαρμόζεται η εν λόγω οδηγία, οι διατάξεις παρεκκλίσεως εξαρτώνται από προϋποθέσεις λιγότερο αυστηρές από τις προβλεπόμενες με την οδηγία

β) η υδροδότηση της πόλεως Verviers δεν πληροί εντός των προθεσμιών που τάχθηκαν τις αναγκαίες προϋποθέσεις της οδηγίας.

2) Η προσφυγή απορρίπτεται κατά τα λοιπά.

3) Τα έξοδα συμψηφίζονται. »